

**MATBUOT KONFERENSIYASI DARSİ MISOLIDA G'O'ZA GENETİKASI VA SELEKSIYASI
MAVZUSI DOIRASIDA O'QUVCHILARNI BILIM VA KO'NIKALARINI SHAKLLANTIRISH
USLUBLARI**

Mirzaxalilov Mirabbos Mirzakarim o'g'li
Yoqubov Abutolib Axmadali o'g'li

Farg'ona davlat universiteti, zoologiya va umumiy biologiya kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya. *Ushbu maqolada g'o'za genetikasi va seleksiyasi mavzusi doirasida matbuot konferensiya darsining mohiyati va o'quvchilar erishishi mumkin bo'lgan yutuqlar to'g'risida fikr yuritiladi.*

Kalit so'zlar: *matbuot konferensiya, kolleksiya, genetika, seleksiya, genetik obyekt, g'o'za.*

Аннотация. *В данной статье рассматривается суть урока пресс-конференции на тему генетики и селекции хлопчатника и достижения, которых могут достичь учащиеся.*

Ключевые слова: *пресс-конференция, коллекция, генетика, селекция, генетический объект, хлопок.*

Abstract. *This article discusses the essence of the press conference lesson on the topic of cotton genetics and selection and the achievements that students can achieve.*

Key words: *press conference, collection, genetics, selection, genetic object, cotton.*

KIRISH

G'o'za tolasi uchun ekiladigan texnik ekin hisoblanadi. (Shayxov E.T va boshqalar 1990, Shleyxer 1978 va boshqalar.) Genetika va seleksiya asoslarini o'qitishda g'o'zadan genetik obyekt sifatida foydalanish imkoniyatlari beqiyos katta. (Musayev va boshqalar 2000, G'ofurov va boshqalar 2010, Turabekov, Atajiyeva 2010.)

G'o'zada G. Mendelni har uchala qonunlari to'liq yuzaga chiqadi. (G'ofurov 2010, Musayev va boshqalar 2012.) Go'zani nihoyatda ko'p navlari chatishtirish, eksperiment mutagenез hisobiga yaratilgan bo'lib hozirda fermer xo'jaliklarida keng ekiladi. (Umumiy biologiya 1995, 2010-yil hosili uchun 2010.) [3,4,6,7,8,9]

G'o'za genetikasini va seleksiyasini o'rganishga munosib hissa qo'shgan olimlar benihoyat ko'p. (Biologiya 1984.) G'o'za genetikasi va seleksiyasini rivojlanishida munosib hissa qo'shgan o'zbek olimlari benihoyat ko'p. Ular g'o'za genetikasi, g'o'zadagi sifat va miqdor belgilarini o'rganishda munosib hissa qo'shganlar. Ular qatoriga Musayev D.A, Abdullayev A.A, Zaytsev V.S, Mauer F.M, Kanash S.G, Avtonomov A,I, Miraxmedov S.S, Navrotskiy Y.L, Nazirov N.N, Maxmadaliyev K.M, Afzalov M.F, Simongulyan va boshqalarni kiritish mumkin. (Ter-Avansyan 1973, Abdullayev 1974, Simongulyan 1974, Biologiya, sitologiya va genetika asoslari 2006, Musayev va boshqalar) [1,2,5,10,11,12,13]

Material va metodika. Tadqiqot obyektini sifatida respublikamizda keng maydonlarda ekiladigan texnik ekin sifatida g'ozga tanlab olindi. Tadqiqot obyektini sifatida g'ozdagi miqdor va sifat belgilarini irsiylanishini G.Mendel qonuniyati asosida amalga oshirildi. Farg'ona davlat universiteti akademik litseyi va ixtisoslashtirilgan maktab internatlarida tadqiqot va kuzatuv ishlari amalga oshirildi.

Natijalar va muxokama. Gossipium avlodining 4 ta madaniy turdan tashqari yovvoyi va yarim yovvoyi turlari ham qisman o'zining vatanida yetishtirib kelinmoqda.

Dunyo miqyosida hozirgi kunda 5 ta mintaqada jami 87 ta mamlakatda g'ozga navlarini yetishtirish va ularda xosil olish ishlari amalga oshirilib kelinmoqda. Ulardan, 10 tasi Yevropada, 26 tasi Osiyo va Okeaniya, 32 tasi Afrika, 10 tasi Shimoliy va Markaziy Amerika hamda 9 tasi Janubiy Amerika hududida joylashgan mamlakatlardir.

AQSH, Xitoy, Hindiston, Pokiston, Braziliya, Misr, Turkiya, Meksika kabi davlatlar dunyodagi yetakchi paxta yetishtiruvchi mamlakatlardir.

Tadqiqot davomida mavzuni o'qitishda yangi pedtexnologiyalar sifatida masalalar ishlash, aqliy hujum, o'tkir zehnlilarni mushoira darsi, matbuot konferensiya darsi kabilardan foydalanildi. Ular orasidan matbuot konferensiya darsini borish jarayoni tushuntiriladi. [14,15,16,17,18,19]

Matbuot konferensiya darsi. Darsga o'qituvchi va o'quvchilar kamida 10-15 kun tayyorgarlik qiladilar. Buning uchun Akademik litsey va kasb hunar kollejlarning o'quvchilari 10 tadan yoki 8 tadan uch guruhga bo'linadi, birinchi guruh o'quvchilari matbuot organlari (jurnalistlar) sifatida, ikkinchi guruh o'quvchilar paxtachilik bo'yicha ishlaydigan olimlar, uchinchi guruh fermer xo'jaligi xodimlari sifatida ajratiladi. Matbuot organlari, olimlarga, paxtachilik fermer xo'jaligi xodimlariga 10 tadan ortiq savol tayyorlaydi. O'qituvchi savollarni o'z nazoratidan o'tkazadi. O'qituvchi darsga kirib bugun mashg'ulotimizda yangi pedtexnologiya sifatida matbuot konferensiya darsini o'tkazish rejalashtirilganligini aytib har uchala guruh: matbuot organlari (jurnalistlar), olimlar va paxtachilik fermer xo'jaligi xodimlarini alohida qatorlarga bo'linib o'tirishlarini aytadi.

Ommaviy axborot organlari xodimlari – jurnalistlar, olimlar va fermer xo'jaligi xodimlariga paxtachilik, g'ozga genetikasi va seleksiyasiga oid birin – ketin savollarni beradilar va savollarga olimlar, fermer xo'jaligi xodimlari javob beradilar. Darsni o'qituvchi nazorat qilib boradi, dars oxirida mashg'ulot muxokama qilinadi, faol ishtirok etgan o'quvchilar baholanadi. Jurnalistlarni olim va fermer xo'jaligi xodimlariga beradigan savollari taxminan quyidagicha bo'lishi mumkin:

1. G'ozni qanday xayot shakllari mavjud?
2. Dunyoda nechta davlat g'ozga ekadi?
3. G'ozni qancha turi mavjud?
4. G'ozni dunyo bo'yicha nechta turi ekiladi?
5. O'zbekistonda g'ozni qaysi turlari ekiladi va xromosoma to'plami qanday?
6. Nima sababdan o'rta va ingichka tolali g'ozga allopoliploid deb ataladi?
7. G'ozni qanday mutatsiyalari bor?

8. Tuksiz chigit qanday irsiylanadi?

9. G'ozadagi gossypiumni ahamiyati va uni irsiylanishi?

10. Go'zani Toshkent 1, 2, 3 navlari kim tomonidan qanday yaratilgan?

Yangi pedtexnologiyalardan foydalanish o'quvchilarni mustaqil fikrlashga tafakkurlarini ortishiga, o'zlashtirishlarini yaxshilanishiga, fikr doirasini kengayishiga va qolaversa kasb tanlashlarida o'zini munosib xissasini qo'shadi.

Pedagogik texnologiyalarning o'ziga xos xususiyatlari, mohiyati va mazmuniga ko'ra ikki guruhga ajratildi:

1. Pedagogik jarayonning xarakteri, borishi va mazmunini o'zgartirishida qo'llaniladigan pedagogik texnologiyalar.

2. Biologiya darslarida foydalaniladigan texnologiyalar.

Pedagogik jarayonning borishi, xarakteri va mazmunini o'zgartirishda qo'llaniladigan pedagogik texnologiyalar guruhiga:

- Ta'lim jarayonini insonparvarlashtirish va demokratlashtirish texnologiyasi;
- Shaxsga yo'naltirilgan texnologiyalar;
- Rivojlantiruvchi ta'lim texnologiyalari;
- Ta'limni differensiallashtirish va individuallashtirish.

Biologiya darslarida foydalaniladigan texnologiyalar guruhiga:

- Didaktik o'yin texnologiyalari
- Muammoli ta'lim texnologiyalari
- Modulli ta'lim texnologiyalari
- Hamkorlikda o'qitish texnologiyalari
- Loyihalash texnologiyasi
- An'anaviy ta'lim texnologiyalari kiradi.

Xulosa. Genetika asoslarini o'qitishda g'ozadan genetik obyekt sifatida foydalanish o'quvchilarni fanga bo'lgan qiziqishlarini orttiradi va o'zlashtirishlarini yanada yaxshilanishiga olib keladi. Akademik litsey va ixtisoslashgan maktab internatlarida genetika asoslarini o'qitishda g'ozadan genetik obyekt sifatida foydalanish irsiyat qonunlarini barcha organizmlarga daxldorligini yana bir bor tasdiqlaydi. Mavzuni o'qitishda yangi pedtexnologiyalardan foydalanish nutq, tafakkurlari va fanga bo'lgan qiziqishlarini orttiradi. Mavzuni o'qitishda g'ozadan genetik obyekt sifatida foydalanish dunyodagi muhim texnik ekin g'ozaga haqida chuqur ma'lumotlarga ega bo'lish imkoniyatini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Tolipova J.O. Biologiya o'qitishda pedagogik texnologiyalardan foydalanish. T.2010.
2. Биология и современности. Просвещение.М.1990.
3. Simongulyan N.P va boshqalar. G'o'za genetikasi, seleksiyasi va urug'chiligi. T.O'qituvchi 1974
4. Mirzahalilov M. M. Et al. Hydrochemical indexes and phytoplankton composition of different types of water bodies in the fergana valley //O 'zbekiston biologiya jurnali. – 2006. – С. 36.
5. Муқимов М. К. А., Мирзахалилов М. М., Назаров М. Ш. Качественный и количественный анализ некультивируемых рыб в выростных прудах рыбхоза «Наманган балык» //Academic research in educational sciences. – 2021. – Т. 2. – №. 5. – С. 726-733.
6. Mukimov M. K. A., Mirzakhililov M. M., Nazarov M. S. Assessment Of Hydrochemical Analysis And Phytoplankton Community Of Different Ponds Of A Fish Farm //The American Journal of Applied sciences. – 2021. – Т. 3. – №. 05. – С. 140-047.
7. Муқимов Мухаммад Карим Адхамович, Мирзахалилов Мираббос Мирзакарим Ўғли, Назаров Мухаммадрасул Шаропович, Шарипова Барно Салимовна Сравнительная оценка морфобиологических показателей амурского чебачка (*Pseudorasbora parva*) как инвазивного вида // SAI. 2022. №D2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sravnitel'naya-otsenka-morfobiologicheskikh-pokazateley-amurskogo-chebachka-pseudorasbora-parva-kak-invazivnogo-vida> (дата обращения: 15.10.2022).
8. Юнусов Мирзакарим Мирзахалилович, Сабирова Гулрух Хасановна, Хабибуллаев Файзулла Набибуллаевич Проблема здоровья в воспитании детей // SAI. 2022. №D3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/problema-zdorovya-v-vospitanii-detey> (дата обращения: 02.11.2022).
9. Юнусов Мирзакарим Мирзахалилович, Сабирова Гулрух Хасановна, Абдурахимов Искандар Нодиржон Угли Инфекционные заболевания и их профилактика // SAI. 2022. №D3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/infektsionnye-zabolevaniya-i-ih-profilaktika> (дата обращения: 02.11.2022).
10. Мустафакулов Х. и др. Роль сорной растительности при формировании полезной энтомофауны агробиогеоценозов Ферганской долины //Аграрный вестник Урала. – 2013. – №. 3 (109). – С. 12.
11. Мустафакулов Х. и др. Некоторые экологические особенности озимой совки в Ферганской долине //Аграрный вестник Урала. – 2012. – №. 12 (104). – С. 37-38.
12. Marupov A. A. Biology and harmfulness of long-beetled beetles (Coleoptera: Cerambycidae) flowing on poplars //Scientific Bulletin of Namangan State University. – 2021. – Т. 3. – №. 1. – С. 56-61.

13. Зокиров И. И. и др. Узунмўйлов қўнғизларнинг (Coleoptera: Cerambycidae) озуқа ўсимликлари билан биоценодик алоқалари //Academic research in educational sciences. – 2021. – Т. 2. – №. 5. – С. 349-355.

14. Mamatyusuf o'g'li M. A. et al. Taxonomic and Ecological Description of Some Coccinellides //Eurasian Scientific Herald. – 2022. – Т. 8. – С. 273-276.

15. Maxmudov M. U. O. x2 metodi asosida F2 dagi belgilarning ajralishini statistik usulda tekshirish //Academic research in educational sciences. – 2021. – Т. 2. – №. 12. – С. 556-564.

16. Yoqubov A. A. O. G. L., Mirmuxsin M. U. O. G. L. KOMPLEMENTAR IRSIYLANISHGA DOIR MASALALARNI YECHISHDA x2 METODI ASOSIDA F2 DAGI AJRALISHNI STATISTIK USULDA TEKSHIRISH //Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2022. – Т. 2. – №. 1. – С. 270-284.

17. Акбарова М. Х., Ёкубов А. А., Махмудов М. У. Состояние ценопопуляций *Scutellaria adenostegia* (Lamiaceae) Ферганской долины //Advances in Science and Technology. – 2020. – С. 21-22.

18. Халматова Ш., Усманова Т., Акрамов А. Экологические последствия воздействия человека на растительный и животный мир //theory and analytical aspects of recent research. – 2022. – Т. 1. – №. 5. – С. 547-554.

19. Abarjon o'g'li AA Sho 'rlangan erlarda dukkakli don ekinlarini ekishning afzalligi //Zamonaviy ta'lim tiziminda innovation. – 2022. – Т. 2. – №. 18. – С. 351-354.